

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.01
Західноукраїнського національного університету

ВІДГУК

**опонента доктора економічних наук, професора, директора навчально-наукового інституту бізнесу, природокористування і туризму Національного університету «Чернігівська політехніка»
Забаштанського Максима Миколайовича
на дисертаційну роботу Шулюк Богдани Степанівни на тему:
«Фінансовий механізм державно-приватного партнерства»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження

В умовах реформування публічного управління органи державної влади та місцевого самоврядування все частіше співпрацюють з іншими суб'єктами економічних відносин, що зумовлено недостатністю фінансових ресурсів бюджетів при одночасному зростанні суспільних потреб в якісному отриманні публічних послуг. Особливого значення набула така форма взаємодії держави та бізнесу, як державно-приватне партнерство, зокрема в сфері модернізації стратегічно значущих об'єктів інфраструктури. Делегування частини повноважень з управління та розвитку цих об'єктів суб'єктам підприємницької діяльності з безпосереднім контролем на державному чи місцевому рівні сприяє, з одного боку, розвитку підприємств, а з іншого – дає можливість органам влади забезпечувати добробут суспільства.

Практична реалізація дій учасниками партнерства здійснюється за допомогою фінансового механізму. Визначаючи на основі необхідності вирішення тих чи інших стратегічних і тактичних завдань форми та методи акумуляції фінансових ресурсів і напрями їх використання, партнери формують відповідну сукупність фінансових інструментів та важелів, які спрямовують їхню діяльність на досягнення визначених цілей. Проте в Україні інструментарій фінансового механізму державно-приватного партнерства характеризується інвестиційною непривабливістю та низьким рівнем прибутковості, що зумовлює необхідність вдосконалення наявного та впровадження новітнього, зокрема того, який проявив свою ефективність у міжнародній практиці. Попри наявність

численних публікацій з проблематики розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, в економічній науці дотепер недостатньо комплексних досліджень фінансового механізму з обґрунтуванням теоретико-методологічних засад і особливостей застосування його форм, методів, інструментів і важелів для результативної реалізації спільних проектів органів державної влади чи місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької діяльності.

Необхідність розробки теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового механізму державно-приватного партнерства обумовили актуальність теми дисертаційного дослідження Б. С. Шулюк, його наукову значимість та прикладну спрямованість на вирішення важливої наукової проблеми – розроблення теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і обґрунтування практичних засад функціонування згаданого механізму.

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи також підтверджується її зв'язком з планами науково-дослідних робіт кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету та є складовою наукових тем: «Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України в умовах глобальних структурних зрушень» (державний реєстраційний номер 0112U000077), «Формування фінансового механізму сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0110U008613), «Формування та реалізація фінансової політики сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0116U002629), «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (державний реєстраційний номер 0121U109150).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Б. С. Шулюк дає можливість відзначити достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Визначена мета дослідження, що полягає в розробленні нових теоретико-методологічних засад функціонування фінансового механізму державно-приватного партнерства та формуванні науково-практичних рекомендацій щодо стратегічних орієнтирів його вдосконалення в контексті

забезпечення реалізації соціально-економічних пріоритетів розвитку країни, зумовила логіку та структуру дисертаційної роботи, а поставлені завдання – сприяли конкретизації предмета і об'єкта дослідження. Це дало змогу автору виконати дослідження на високому науковому рівні та отримати достовірні результати, важливі висновки і пропозиції, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Б. С. Шулюк дає підстави стверджувати, що сформульовані в ній висновки та основні положення є науково обґрунтованими, про що свідчить кваліфіковане застосування широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Аргументація основних положень новизни засвідчує глибоке розуміння автором досліджуваної проблеми, вміння працювати з науковою літературою, нормативно-правовими документами, які регламентують фінансові відносини між органами державної влади чи місцевого самоврядування і суб'єктами підприємницької діяльності, статистичними та аналітичними матеріалами. Висновки повною мірою відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і представлених на захист наукових положень й практичних рекомендацій.

Дисертаційна робота містить п'ять розділів. Логіка та виклад основних положень дає змогу простежити хід наукових думок автора, супроводжується схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела. Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Найбільш суттєві наукові результати дисертаційного дослідження, які визначаються науковою новизною та внеском здобувача, полягають у:

- розробленні методологічного інструментарію наукового пізнання фінансового механізму державно-приватного партнерства, який, на нашу думку, є змістовним та добре аргументованим (с. 115–137);

- проведенні у 3 розділі роботи аналізу бюджетного, корпоративного проєктного фінансування проєктів державно-приватного партнерства, що дало змогу авторові розкрити проблеми та окреслити шляхи його їх вирішення;

– розкритті у параграфі 4.3 дисертації методичних підходів до оцінювання результативності реалізації проєктів державно-приватного партнерства, що дає змогу визначити рівень досягнення цілей партнерів;

– розробленні у параграфі 5.1 дисертаційної роботи адитивної і адитивно-мультиплікативної моделей прогнозування отримання фінансових вигід учасниками партнерства, що сприятиме визначенню доцільності реалізації певного проєкту в довгостроковій перспективі;

– розвинутої науково-методичних підходів до застосування інноваційного інструментарію фінансового механізму державно-приватного партнерства в частині використання гібридних фінансових інструментів, які є альтернативою традиційному пайовому і борговому фінансуванню (с. 246–249); кредитних деривативів (с. 351–354); інвестиційного податкового кредиту (с. 357–360).

В цілому тему дослідження розкрито, поставлені завдання вирішено, а отримані результати характеризуються науковою новизною.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, їх практичне значення

Наукова новизна одержаних результатів дослідження визначається тим, що в дисертації на належному рівні обґрунтовано теоретико-методологічні засади і вироблено пропозиції науково-практичного характеру щодо розвитку фінансового механізму державно-приватного партнерства. У цьому контексті заслуговують на схвалення такі позиції наукової новизни:

– розроблений методологічний базис дослідження фінансового механізму державно-приватного партнерства, що дало змогу авторові виділити нові ракурси пізнання згаданого механізму через використання законів і категорій діалектики, інструментарію системного, процесного й інституційного підходів (с. 117–119, 121–125, 129–130, 133–135);

– сформований у параграфі 5.1 науково-методичний підхід до оцінювання фінансової та бюджетної результативності реалізації партнерських проєктів держави й бізнесу в умовах мінливого економічного середовища, що дає змогу спрогнозувати майбутні результати реалізації цих партнерських проєктів;

– удосконалені теоретико-методичні засади здійснення державної фінансової підтримки проєктів державно-приватного партнерства, що дасть змогу мінімізувати фінансові ризики макро- і мезорівнів та уникнути неефективного використання бюджетних коштів (с. 340);

– обґрунтовані концептуальні підходи до архітекtonіки інституціонального середовища фінансового механізму державно-приватного партнерства через виділення інституціонально-управлінського, фінансового, науково-експертного та громадського компонентів і встановлення взаємозв'язків між ними (с. 141). Це дало змогу авторові визначити проблеми інституційного забезпечення фінансового механізму державно-приватного партнерства та викристалізувати напрями їхнього вирішення в сучасних умовах (с.142–159);

– систематизовані принципи формування та функціонування фінансового механізму державно-приватного партнерства. Автором аргументовано, що використання цих принципів на практиці дасть змогу забезпечити неухильне виконання фінансових зобов'язань партнерами та уможливить удосконалення структури фінансового механізму державно-приватного партнерства через врахування інтересів усіх учасників (с. 107–111);

– виділені напрями інвестиційної участі громадськості в реалізації проєктів державно-приватного партнерства (с. 325–327). Запропонований автором підхід відкриває новий спектр можливостей для залучення коштів громадськості у реалізацію соціально значимих довгострокових проєктів.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що теоретико-методологічні положення, методичні підходи, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, створюють системну обґрунтовану основу для модернізації фінансового механізму державно-приватного партнерства. Вагоме прикладне значення дослідження підтверджується використанням наукових результатів здобувача у діяльності Міністерства фінансів України (довідка № 16040-16-10/1356 від 16.01.2023 р.), Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (довідка № 04-13/12-2023/39159(1123785) від 24.02.2023 р.), Територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській та Тернопільській областях (у м. Львів) (довідка № 22-19/5 від 09.01.2023 р.), Департаменту фінансів Полтавської

обласної державної адміністрації (довідка № 162/06.1-24 від 03.04.2023 р.), Департаменту фінансів Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 4.2-33/549 від 04.04.2023 р.), Чортківської міської ради (довідка № 01-19-667 від 13.04.2023 р.), а також у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету (довідка № 126-28/806 від 02.05.2023 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок про те, що здобувачем досягнуто поставленої мети та вирішено основні завдання дослідження. Обґрунтовані та викладені у роботі наукові положення є логічними, базуються на всебічному та об'єктивному аналізі досліджуваних явищ, проведеному з використанням відповідного методологічного інструментарію для формулювання авторських висновків і рекомендацій.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано одноосібну монографію, підрозділ в колективній монографії, 22 статті у наукових фахових виданнях України, 21 працю, де додатково відображено наукові результати дисертації. Загальна кількість наукових праць становить 48 публікацій, з яких особисто здобувачу належить 43,47 д. а.

Публікації автора достатньою мірою відображають зміст дисертації та відповідають вимогам МОН України до опублікування результатів дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук. Кількість, обсяг і якість друкованих праць дають авторові право публічного захисту дисертації.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації

Зміст дисертаційної роботи та публікацій свідчить про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. В тексті роботи наявні посилання на джерела наукової літератури та статистичної інформації, яка використовується в аналітичних дослідженнях. У докторській дисертації не виявлено академічного плагіату,

фабрикації та фальсифікації, усі посилання на джерела зроблено з дотриманням встановлених норм законодавства про авторське право.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Попри високий рівень теоретико-методологічного обґрунтування та переконливість методичних і аналітичних положень дисертації Б. С. Шулюк, в роботі є окремі положення, що мають дискусійний характер чи потребують додаткового уточнення й аргументації:

1. Схвалюючи позицію здобувача щодо визначення архітектоніки інституціонального середовища фінансового механізму державно-приватного партнерства (с. 141), вважаємо, що цей підхід характеризується певною незавершеністю. На нашу думку, у цьому напрямі доцільно було б приділити увагу неформальним інституціям (етиці, психологічним особливостям економічної поведінки, моральним нормам, економічній культурі тощо), які здійснюють значимий вплив на поведінку інститутів, що діють у сфері партнерських відносин органів державної влади чи місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької діяльності.

2. У параграфі 3.1 акцентовано увагу на доцільності фінансової участі держави в інфраструктурних проектах державно-приватного партнерства (надання державних гарантій, субсидій чи здійснення бюджетних інвестицій). Водночас, попри позитивний її вплив на інвестиційну привабливість згаданих проєктів, здобувачем не враховано ризики надання певного виду державної фінансової підтримки.

3. При розкритті наукових підходів до оцінювання результативності реалізації проєктів державно-приватного партнерства здобувач виокремлює чинники, які впливають на досягнення цілей партнерів впродовж всього життєвого циклу проєкту (с. 280). В цілому погоджуючись із такою позицією автора, вважаємо, що у роботі варто було б більш детально обґрунтувати, чи завершеним є перелік цих чинників, а також які саме з них здійснюють найбільший вплив на отримання визначених результатів.

4. Схвалюючи підхід здобувача щодо необхідності залучення громадськості до реалізації проєктів державно-приватного партнерства у ролі

експертів, консультантів, фінансових учасників (с. 324–327, 345), додаткової аргументації потребують пропозиції автора в частині розкриття передумов для забезпечення ефективності такої участі та результативності співпраці з органами державної влади чи місцевого самоврядування та суб'єктами підприємницької діяльності.

5. При обґрунтуванні стратегічних орієнтирів розвитку державно-приватного партнерства зосереджено увагу на гармонізації окреслених цілей і визначених завдань на загальнодержавному, регіональному та галузевому рівнях, які необхідно враховувати при формуванні бюджетів (с. 331–332), а також на алгоритмі розроблення самої стратегії (с. 330). Водночас, вважаємо, що пропозиції автора є дещо загальними, адже вони не конкретизують суб'єктів, які мають її впроваджувати. На нашу думку, це ускладнює імплементацію розроблених пропозицій у вітчизняну практику.

6. Запропонований і обґрунтований науковий підхід до виділення переліку найефективніших фінансових інструментів на певному етапі реалізації проєктів державно-приватного партнерства (с. 354–356) є здебільшого описовим та не повною мірою відображає реальні параметри та чіткі критерії їх вибору партнерами. Вважаємо, що здобувачу доцільно було б доповнити проведене дослідження розрахунковими показниками.

Водночас зазначені зауваження не знижують наукову та практичну значущість дисертаційної роботи, не впливають її загальний позитивний висновок.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Шулюк Богдани Степанівни є самостійним, логічно побудованим, завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему, пов'язану з розробкою теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і прикладних засад розвитку фінансового механізму державно-приватного партнерства. Положення, винесені на захист, містять наукову новизну. Тема і зміст проведеного дослідження відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Результати досліджень, за якими Б. С. Шулюк захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, в дисертації, поданій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, не використовувались.

За актуальністю, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною отриманих результатів і фаховим спрямуванням дисертаційна робота «Фінансовий механізм державно-приватного партнерства» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор, Шулюк Богдана Степанівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
директор навчально-наукового інституту
бізнесу, природокористування і туризму
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Максим ЗАБАШТАНСЬКИЙ

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:

Вчений секретар
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
доктор наук з державного управління, професор

І.М. Олійченко

